

LUND UNIVERSITY

Praktiknära skolforskning

Professionens frågor och huvudmannens prioriteringar

Nordängers, Ulla Karin; Persson, Anders; Westin, Niclas

2022

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Nordängers, U. K., Persson, A., & Westin, N. (2022, feb. 21). Praktiknära skolforskning: Professionens frågor och huvudmannens prioriteringar. Lund University.

Total number of authors:

3

General rights

Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: <https://creativecommons.org/licenses/>

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

Professionens frågor och huvudmannens prioriteringar

Ulla-Karin Nordäng, professor, Linnéuniversitetet

Anders Persson, professor, Lunds universitet

Niclas Westin, avdelningschef, Stockholms stads utbildningsförvaltning

Professionens frågor – vad kan det betyda? Är läraryrket att betrakta som en profession och finns det ett spänningsfält mellan vad yrkesutövare ställer för frågor runt sin praktik och vad den som är huvudansvarig för verksamheten vill veta och göra?¹ Ordet profession kan här tyckas något missvisande då det i sin klassiska betydelse stod för yrken vars utövare hade vidsträckt makt över och i yrkesutövningen, ofta med hänvisning till de klassiska fallen läkare, advokat och ingenjör. Intressant idag är egentligen inte professioners makt, utan snarare deras minskande makt som under de senaste decennierna bl.a. berott på extern styrning av professionell yrkesutövning t.ex. med hjälp av new public management.²

Profession är således inte vilket yrke som helst och lärare kan strängt taget inte räknas dit. *Ordet* profession används emellertid oftast på ett betydligt mer inkluderande sätt än det sociologiska *begreppet* profession. Exempelvis betecknar ordet profession ibland rätt och slätt yrken och yrkesutövarna kan då kallas professionella. Inom ramen för en sådan mindre strikt avgränsning kan vi tala om läraryrket som en profession och lärare som professionella eftersom yrket har flera av professionens drag. Oavsett hur vi betecknar läraryrket kan vi konstatera att det inte saknas spänningar och samspel mellan läraren som yrkesutövare, huvudmannen som ledare för verksamheten och den marknadsutsatta utbildningsverksamheten.

Den amerikanske sociologen Eliot Freidson har i boken *Professionalism. The third logic* (Polity, 2001) försökt tänka profession på ett mindre traditionellt sätt. Han menar att professionalism är en av tre ”logiker” som bestämmer hur professionell yrkesutövning i praktiken utvecklas. De andra två logikerna är marknad och byråkrati eller, på en annan nivå, kunder och ledning. Det går att förstå mycket av yrkesutövning och förändring av den med hjälp av denna teori om vem som egentligen kontrollerar utvecklingen i utbildningsväsendet.

¹ Denna text är ett arbetsmaterial som utarbetats inom ramen för den s.k. Uppsalanodens arbete med praktiknära skolforskning.

² ”Samlingsbegrepp för organisatoriska och styrningsrelaterade reformer inom den offentliga sektorn, ofta inspirerade av det privata näringslivet.” (NE)

Lärarkyrkans utveckling de senaste 30 åren kan exempelvis förstås som en utveckling från stark yrkesutövar kontroll (professionell autonomi) till försvagad sådan till följd av stärkt både kund- och ledningskontroll. Det rör sig helt enkelt om en kamp om vem, vilka och vad som ska styra lärares yrkesutövning som inkluderar politisk styrning genom lagstiftning, skolinspektion och lärarutbildning, new public management, facklig medgörlighet och motstånd, kunskapsmätningar, diskurser om skola och lärare, befordringsreformer och lönedifferentiering för att endast nämna några av inslagen på detta kampfält. Vilka är egentligen professionens frågor i ljuset av denna komplexa situation och hur förhåller sig denna logik till kundernas krav och till de prioriteringar som huvudmannen gör/tvingas göra? Om professionens frågor helt enkelt kan förstås som yrkesutövarnas frågor: Vad slags frågor är det då vi talar om? I det sammanhang som utgörs av praktisknära forskning ligger det kanske nära till hands att tänka sig att det rör sig om forskningsfrågor eller frågor som kan förvandlas till forskningsfrågor eller göras forskningsbara. Det är möjligen just här som fördelarna med praktisknära forskning syns som mest. De yrkesverksamma har frågor som är förankrade i deras yrkespraktik. Svaret på de flesta av dem kräver förmodligen inte forskning. I de fall de emellertid gör det kan ett samarbete mellan yrkesutövare och forskare initialt handla om att utveckla frågor till forskningsfrågor. Här krävs alltså mötesplatser mellan yrkesutövare och forskare. Men forskning kostar pengar och forskningsfinansiering är ett viktigt redskap för styrning av forskning oberoende av om forskningen finansieras av ett universitet, statligt forskningsråd, skolhuvudman eller annan finansiär.

När det talas om skolhuvudmannens prioriteringar i anslutning till forskning kan det handla om vilka frågeställningar, forskare och forskningsprojekt som ska erhålla finansiering. Betyder det att huvudmannen ska styra eller avgöra vilka frågor som ska förädlas till forskningsfrågor inom praktisknära forskning? Ett sådant synsätt verkar inte trivas tillsammans med själva idén om praktisknära forskning, där de i skolan yrkesverksamma samarbetar med forskare för att utveckla forskningsfrågor som kan bidra till kunskapsutveckling inom och utanför skolan. Här finns ett spänningsfält som kan vara förlamande men som också – om det hanteras på rätt sätt – kan driva på utveckling. I avsikt att förstärka de professionellas mandat (hit räknas såväl lärare som skolledare) blir behovet av mötesplatser där också huvudmännen är representerade uppenbart. Ett annat problem i det sammanhanget kan vara svårigheter att bedöma vad forskning kan vara och vad den kan bidra med i ett skolsammanhang. Ibland kan därför utvärdering och utvecklingsprojekt vara att föredra framför forskning. Den sista problematiken har också att göra med brist på forskarutbildad personal inom lärosätena som

leder till att forskare inte kan engagera sig i projekt formulerade av skolor och skolhuvudmän. Även om man inom lärosätena kan förädla de yrkesverksammas frågor till forskningsbara frågor så handlar det i slutändan om vem som ska få tid att ta tag i dem. Vem ska ha tillräckligt med utrymme i sin tjänstgöring för att kunna ta sig an ”de professionellas” frågor? Hur ska samverkan värderas i de akademiska systemen för bedömning av forskningsaktivitet? Frågan kan bara lösas genom att också universitetens ledning deltar aktivt i utvecklingen.

Tre modeller och relationer för forskningssamarbete mellan lärosäte och skola

Författarna till denna text är involverade i arbetet med praktikinära skolforskning vid tre lärosäten: Linnéuniversitetet, Lunds universitet och Stockholms universitet. Dessa lärosäten har deltagit i Uppsalanodens arbete med praktikinära skolforskning och ULF-avtal. Beroende på lärosätenas speciella förutsättningar, ambitioner, kulturer, ekonomiska resurser, forskningstraditioner mm. har de valt att organisera forskningssamarbetet mellan lärosäte och skola på varierande sätt, vilket framgår i det följande. I avsikt att fånga och utveckla forskning med utgångspunkt från professionens frågor har tre modeller utkristalliserats som bygger på tre olika relationer mellan universitetet (den akademiska forskningen) och skolans och lärarutbildningens verksamhetsfält. Den första modellen/relationen bygger på samverkan kring utbildning av lärare, där verksamhetsnära frågor visar sig i det vardagliga arbetet och kan fångas upp i såväl studentarbeten som i praktikutvecklande arbeten inom lärares kompetensutveckling liksom av forskare på de redan etablerade mötesplatser som hör till lärarutbildningen. I detta fall saknas forskarutbildad personal i huvudmannens organisation och forskningsbaserad skolutveckling byggs därför så att säga ”från grunden” i en relation mellan forskare, yrkesverksamma lärare och lärarstudenter. Relationen till huvudmannens ordinarie kvalitetsarbete (och möjligen till kundernas krav?) är emellertid ganska svag, liksom förankringen i universitetets ledning. Den andra modellen/relationen utgår från universitetet, där akademin tar täten och erbjuder huvudmännen möjligheter till praktikutvecklande forskning i organiserade former. Här blir samarbetet en möjlighet att också involvera och nyttja de forskarutbildade lärare som är verksamma inom huvudmannens organisation och skapa verksamhetsöverskridande forskningsmiljöer. Initiativet har inledningsvis tagits av akademin med målet att på sikt göra verksamheten jämställd. Relationen kan beskrivas som en relation mellan forskare på universitetet och disputerade och forskarutbildade lärare verksamma i gymnasieskolan. Även här är relationen till huvudmannens systematiska kvalitetsarbete inledningsvis svag: huvudmännen liksom majoriteten av de yrkesverksamma

lärarna blir mer av intresserade åskådare till forskningssamarbetet och lärarutbildningen lämnas initialt utanför. Slutligen beskriver vi en modell där huvudmän slutit sig samman för att utveckla en gemensam plattform, där man tillsammans med universitetet och genom att involvera egen forskarutbildad personal bedriver forskning och har som mål att utveckla verksamheten utifrån prioriterade områden. Här finns från början en huvudmannadrivna jämförbar relation mellan huvudman och universitet men trots det behöver kopplingen till det systematiska kvalitetsarbetet vidgas och utvecklas. Även om inbjudan att delta i forskningen går ut brett hos de deltagande skolhuvudmännen, deltar dock endast en mindre grupp lärare. Majoriteten av de yrkesverksamma lärarna deltar inte och kopplingen till lärarutbildningen är svag.

Linnéuniversitetet: Att fånga verksamhetsnära frågor med grund i samverkan kring lärarutbildning

Det lokala utgör (som alltid) en förutsättning för varje form av verksamhetsutveckling. I detta fall handlar den lokala kontexten om ett lärosäte och fyra kommuner i sydöstra Sverige där ingen forskarutbildad lärare finns ute i verksamheten och där andra frågor än ”den vetenskapliga grunden” för utbildningen eller ”frågefångst” står överst på (den ekonomiska) dagordningen. Man kan inte säga att intresse för dessa frågor saknas - tvärtom är man mycket intresserad av att diskutera dem - men om prioriteringar eller ekonomiska satsningar ska göras hamnar ”system för att förädla och utveckla frågor till forskningsfrågor i samverkan med lärosäte” förmodligen ganska långt ned på agendan. Man behöver sin lärarkapacitet till annat. Kopplingen till det ordinarie systematiska kvalitetsarbetet verkar otydligt. Ur de kommunala företrädarnas svar på uppmaningen att ge tre skäl att permanenta ULF hamnar extern finansiering högt på villkorslistan: ”Det är inte ett kommunalt ansvar att driva forskning, alltså ett universitetsansvar. För att detta ska bli till måste finansiering säkras.” Det systematiska kvalitetsarbetet handlar oftast om att säkra externt initierade, mätbara, variabler som t.ex. placering i nationella jämförelser av skilda slag eller myndighetsinitierade fortbildningsinsatser. Att bygga verksamhetsutveckling med utgångspunkt i den lokala verksamhetens problem och frågor känns avlägset, trots att de flesta uppfattar att det är här ”verklig” utveckling sker. ”Ömsesidig samverkan mellan skolhuvudmän och lärosäte genererar verksamhetsutveckling och kompetensutveckling för båda parter (svar på uppmaningen att ”ge tre skäl att permanenta ULF”). I den lokala samordningsgruppen för den praktiska skol forskningsverksamheten, där representanter för de fyra kommunerna ingår, formulerades inledningsvis ett antal mål vid ULF-projektets start 2018:

- Att många (lärare) får upp ett intresse för ny kunskap och utveckling
- Att frågor från verksamheten plockas upp av studenter
- Att resultat från studenters självständiga arbeten ger avtryck i verksamheten
- Att rapporter som skrivs blir lättillgängliga
- Dag där självständiga arbeten presenteras och där stipendium delas ut
- Att det görs till rutin att det självständiga arbetet blir ett underlag vid anställning av nyutexaminerade lärare
- Att forskningsprojekt initieras inom praktikinrä forskning.

I grunden för modellen för samverkan och de modeller som har förutsättningar att utvecklas ligger Linnéuniversitetets verksamhetsintegrerade lärarutbildning. Denna innebär att studenterna vistas dubbelt så mycket ute i verksamheten, två dagar varannan vecka hela utbildningen igenom. Genom denna har ett slags ”samägande” börjat ta form, där ansvar för utbildningens kvalitet gradvis förflyttats från att inledningsvis helt ha vilat på universitetet mot att nu också omfattas av verksamheten. I början gällde detta i huvudsak de verksamhetsförlagda avsnitten av utbildningen, men det har över tid utvidgats. Att involveras i utbildningens alla delar har därför blivit ett slags självklarhet för lärare, rektorer och förvaltningar, som i ökad utsträckning klivit in i rollen som ”lärarutbildare”. I tilläggsavtal regleras möjligheten för lärare att delta i planeringsdagar och avstämningsmöten. Rektorsträffar organiseras årligen och förvaltningar och universitet träffas för att diskutera kvalitetsfrågor. På dessa formaliserade mötesplatser blir handledningen liksom de självständiga arbetena ett slags naturliga utgångspunkter för att bygga en modell för frågefångst ”underifrån”, där fältets frågor sätts i spel i samverkan och där intresset hos verksamma lärare väcks för ny kunskap och systematiskt utvecklingsarbete.

Har då våra lärare fått upp intresse för ny kunskap och utveckling? Svaret är ja. 85 % av de tillfrågade lärarna menar att deras ”intresse för ny kunskap och samverkan med universitetet” ökat. De skriver: ”Kontakten med universitetet gör att jag ständigt blir uppdaterad på ny forskning. Känner mig rent av lite sugen på att plugga lite igen! Mer delaktig, mer engagerad nu. Man har tid att följa studenterna och skapa en relation – intresset blir starkare.” Viljan att systematiskt adressera verksamhetens frågor tillsammans med studenter och universitetsfolk finns hos våra lärare men rätt förutsättningar krävs. Lärarnas nyfikenhet runt studenternas självständiga arbeten och viljan att påverka frågeställningarna är tydlig. Ett tiotal lärare har

valt att gå en fördjupad handledarkurs som kan valideras in i en magisterutbildning (cirka 400 har gått den inledande handledarutbildningen som gjorts obligatorisk för att få vara handledare). Vi kan också se att de formaliserade mötesplatserna runt lärarutbildningen ger lärare insikter i och möjligheter att följa upp sina egna aktuella frågeställningar på ett systematiskt sätt. För att fånga upp intresserade och forskningsbenägna lärare behövs en motpart som ”upptäcker” kvaliteter och som kan ”guida” dem vidare in i akademien. Vi vet att samtliga disputerade med lärarbakgrund hos oss haft en sådan mentor, någon som påverkat dem att fortsätta. En forskarskola inom ULF hade ökat vår möjlighet att ”lotsa vidare” forskningsintresserade lärare och på sikt bygga en gemensam forskningsmiljö. Tyvärr fick vi avslag på ansökan. Istället får vi ta utgångspunkt i den mötesplats mellan verksamhet och forskning som utgörs av lärarutbildningen och av lärarstudenternas självständiga arbeten. Tas då verksamhetens frågor upp av studenter? Utvärderingar visar att studenter diskuterar sitt självständiga arbete med sin verksamhetsintegrerade lärare (VI-lärare) och att de upplever att forskningsfrågan är praktisknära. Vi kan också se att studenterna menar att deras arbeten skulle kunna bidra till verksamhetsutveckling. Sedan två år ber vi erfarna lärare läsa och värdera självständiga arbeten i relation till kriteriet ”användbarhet” i verksamheten. Kommunerna har instiftat ett pris för ”bästa verksamhetsutvecklande arbete” som på basis av dessa värderingar delas ut av förvaltningschefer vid examen. Vid detta tillfälle redovisas också samtliga genomförda självständiga arbeten under en populärvetenskaplig ”konferens” dit samtliga VI-lärare och rektorer bjuds in. Detta blir också en mötesplats där verksamhetens frågor kan lyftas och diskuteras. Men ger utvecklingsarbetena bestående avtryck i verksamheten? Här blir studenterna mera tveksamma. I en följeforskningsstudie (”Vi vill ju också vara med” Dahl & Perselli, 2020) visar det sig att chanserna för att ett utvecklingsinriktat arbete ska sätta bestående spår i verksamheten efter att studenterna lämnat är ganska små. Framgångsfaktorer för att arbetet ska få fäste är att verksamhetens behov utgör utgångspunkten, men vi kan också se att studentens egen kvalitet spelar stor roll. Resultatet påminner oss om att studenternas egenskaper och kompetenser gör skillnad vad gäller utfallet. I ett fåtal fall har utvecklingsinriktade examensarbeten påverkat hela kommuners sätt att organisera verksamheten. Att hitta kopplingar mellan det systematiska kvalitetsarbetet och utvecklingsinriktade arbeten där verksamhetens frågor utgör utgångspunkten blir en väg framåt. Att resultat från såväl självständiga arbeten som forskning görs lättillgängliga är ett ständigt diskuterat behov såväl i den lokala samordningsgruppen som i lärarkollektivet. Här har vi inte kommit någonstans. Kommunikationsplan saknas och en gemensam plattform efterlyses från såväl huvudman som akademien. Inom universitetet finns flera plattformar för

olika former av samverkan och hos huvudman finns intranät. ULF behöver en gemensam arena för att kunna synliggöra och sprida studentarbeten, rapporter, forskning etc. I samband med att vi involverades i projektet skrevs ett avtal mellan lärosätet och de deltagande kommunerna. I detta stadfästs att parterna ska "lämna bidrag" samtidigt som "relevant utbyte" ska erhållas. Frågan handlar kanske i grund och botten om vad dessa begrepp egentligen står för. Samarbetet vilar på tre ben: skolverksamhet, lärarutbildning och forskning. För att utveckla lärarutbildning och forskning som svarar mot professionens frågor behövs ett närmande. Verksamhetsövergripande forskningsaktiviteter, där också lärarstudenter kan ingå, behöver utvecklas. I ett längre tidsperspektiv bör möjligheterna att arbeta både på lärosätet och hos huvudmannen utredas och prövas. En viktig utgångspunkt är att aktiviteter och modeller planeras, byggs upp och genomförs i samverkan där parterna lämnar bidrag och erhåller relevant utbyte. Parterna förbinder sig att samverka och aktivt delta i mötesplatser i avsikt att dela med sig erfarenheter, inventera behov och prioritera frågor som kan leda till utvecklingsprojekt och forskning. Huvudmännen förbinder sig att skapa förutsättningar för de anställda att delta i gemensamt beslutade samverkansaktiviteter. Lärosätet förbinder sig att skapa förutsättningar för den personal som ingår i försöksverksamheten (ur avtal mellan X kommun och Linnéuniversitetet). Att fånga professionens frågor i modell förutsätter dels en nära samverkan mellan lärosäte, lärare och skolhuvudmän runt lärarutbildningen, dels att kopplingen till det systematiska kvalitetsarbetet upprättas. Alla nivåer i modellen måste engageras i samverkansorgan. Här måste först och främst upprättas tydliga avtal som ger lärarna förutsättningar att genomföra sitt utbildningsuppdrag med kvalitet. Det första steget handlar om att implementera en lärarutbildningsidentitet hos verksamheten. Därefter måste mötesplatser, som också hanterar forskning, etableras brett för att peka ut de möjligheter som kan finnas i att koppla systematisk kvalitetssäkring till verksamhetens frågor. En nyfikenhet måste väckas och upprätthållas, t.ex. genom att utvecklingsarbeten och samverkansforskning annonseras och resultat presenteras. För att stilla denna vetgirighet behövs därefter tydligt utpekade möjligheter att "ta sina frågor vidare" inom såväl det kommunala systemet som akademien på ett individuellt plan t.ex. genom att metodkurser inom lärarutbildning öppnas upp för verksamma lärare, att självständiga arbeten kan skrivas i samverkan, att det erbjuds möjligheter till fördjupning av handledarrollen och att det ges möjlighet att delta i magisterprogram och forskarskolor. På det kollektiva planet genom formaliserade möten och samverkan med forskare. Precis lika viktigt blir det att försäkra rimliga villkor för en sådan tanke om utveckling. Slutligen måste en ständig pendling mellan akademien och verksamhetsfält göras möjlig inom såväl forskning som utbildning. Samtidigt som

skrivningarna kring ”vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet” i den nya skollagen öppnar för nya möjligheter, ställer den stora krav på en av landets största offentliga verksamheter, utbildningsväsendet, och de förutsättningar som ges – på samtliga nivåer – för att leda och genomföra sådan verksamhet och verksamhetsutveckling. Ambitiösa modeller för långsiktig samverkan mellan skolan och universitetet kring lärarutbildning och förstärkt FoU kapacitet hos huvudmännen utmanas ofta av vardagens lärarbrist, marknadens krav och huvudmannens prioriteringar inom ramen för begränsade resurser. Relationen mellan professionens frågor och det systematiska kvalitetsarbetet måste återupprättas och förstärkas. Samverkan måste erkännas som meriterande inom akademien.

Lunds universitet: att fånga verksamhetsnära frågor i forskningssamarbete mellan universitet och gymnasieskolor

Vid Lunds universitet drivs arbetet med ULF och praktiknära skolforskning av en samordningsgrupp där forskare från universitetet och representanter för två kommuner ingår. Verksamheten har från början i hög grad inriktats mot utveckling av forskningsprojekt i samarbete mellan Lunds universitet, Lunds kommuns gymnasieförvaltning, Lunds fem kommunala gymnasieskolor och deras ca. 25 gymnasielektorer (varav en del är disputerade). Den andra kommunen är Staffanstorp där ett forskningsprojekt om matematikundervisning har startats i samarbete med Lunds universitet. Inom Lunds universitet är det främst Institutionen för utbildningsvetenskap, ämneslärarutbildningen i Lund och musiklektörutbildningen i Malmö som på institutionell basis är engagerade i ULF men även enskilda forskare från andra institutioner inom Lunds universitet deltar. Verksamhetsidéen när det gäller praktiknära skolforskning vid Lunds universitet innebär att forskare samarbetar i praktiknära forskningsprojekt med gymnasielektorer inom Lunds kommunala gymnasieskolor. När det gäller praktiknära forskning vid Lunds universitets musikhögskola finns där ett väl utvecklat samarbete med skolor i bl.a. Malmö. Fröpengar för utveckling av forskningsansökningar har lyst ut av samordningsgruppen 2019 och 2020. Fem forskningsprojekt har hittills startats som en följd av ULF-projektet och ytterligare ett planeras. Projekten ”Den digitala eleven – utmaningar och möjligheter med datorn som instrument i musikundervisningen” och ”Visioner och motstånd. En studie av formeringen av en skola och framväxten av en skolkultur” finansieras av samordningsgruppen för praktiknära forskning efter utlysning av forskningsmedel inom Lunds universitet och bedömning av externa sakkunniga. Ytterligare tre projekt genomförs utan annan finansiering än forskarnas och gymnasielektorernas forskningstid inom tjänsten: ”Satslänkning, satsradning och

skrivdidaktik”, ”På väg mot praktikinära forskning. Att utveckla en modell för praktikinära forskningsprojekt i skolan” samt ”Tyst kunskap, yrkesspråk och verksamhetsförlagd utbildning”. Slutligen har ett forskningsprojekt startat i samverkan mellan Staffanstorps kommun och forskare vid Lunds universitet om matematik, vilket fokusera dels pojkars kunskapsresultat i matematik i årskurserna 6 och 9 och dels effekter av ökad timplan i matematik.

Stockholms universitet: att fånga verksamhetsnära frågor i samverkan mellan skolhuvudmän och universitet

Stockholms universitets deltagande i ULF utgår från en verksamhet som heter STLS (Stockholm Teaching and Learning Studies) som startade 2009 och ägs av fem skolhuvudmän i Stockholmsområdet. Huvudmännen är Stockholms stad, Nacka kommun, Fryshuset gymnasium, Botkyrka kommun och Kunskapsskolan. Från och med januari 2021 deltar även Södertälje kommun i STLS, dock inte inom ramen för ULF. Verksamheten i STLS leds av en styrgrupp samt av en vetenskaplig ledning. Den vetenskapliga ledningen består av docenter/professorer från de tre ämnesdidaktiska institutionerna vid Stockholms universitet. Verksamheten bedrivs i sju ämnesdidaktiska nätverk som vart och ett leds av en disputerad nätverksledare. I nätverket ingår också nätverkskoordinatorer och de är alla lärare som deltar i eller har genomgått forskarutbildning. Huvuddelen av koordinatorerna deltar i den ämnesdidaktiska forskarskolan vid Stockholms universitet. Den ämnesdidaktiska forskarskolan är en forskarskola som genomförs i samverkan mellan skolhuvudmän och lärosäte där de forskarstuderandes deltagande finansieras av respektive skolhuvudman och lärosätets åtaganden finansieras av lärosätet. Inom STLS bedrivs två varianter av forskningsprojekt. Den ena varianten kallas för FoU-projekt. Dessa bygger på att lärare formulerar en projektplan för genomförande av ett FoU-projekt. Projektplanen innefattar en problemformulering utifrån undervisningsutmaningar i den egna undervisningen eller det systematiska kvalitetsarbetet som de vill beforska närmare. Ansökan görs en gång per år och de sökande ges stöd i ansökningsprocessen av relevant ämnesnätverk. Den vetenskapliga ledningen granskar och bedömer inkomna ansökningar utifrån relevans och vetenskaplig kvalitet och beslut om vilka projekt som ska beviljas medel tas i styrgruppen. Beviljade projekt ges vetenskapligt stöd via relevant ämnesnätverk och involverade lärare ges viss nedsättning i tjänsten under ett läsår för att genomföra projektet.

Den andra varianten kallas för ramprojekt. Det är större projekt som initieras och drivs av ett av ämnesnätverken. Dessa projekt utgår från ämnesdidaktiska utmaningar som identifierats i

nätverken och kan vara uppdelade i flera delstudier. I och med att Stockholms universitet velat gå in med STLS som modell i ULF-verksamheten har det funnits ett stort intresse från universitetets ledning att ha en dialog med huvudmännen för STLS. Frågan har fått prioritet i universitetsledningen och inom försöksverksamheten har det tillsatts en samordningsgrupp där samtliga huvudmän inom STLS finns representerade och universitetet har utsett representanter för samtliga institutioner som är involverade i lärarutbildningen vid Stockholms universitet. Konstruktionen med en samordningsgrupp på det här viset har gjort att man mötts kring ULF-verksamheten på ett sätt som kan upplevas som unikt. Inom gruppen förs respektfulla samtal och ett ömsesidigt intresse finns för att förstå varandras olika perspektiv och ingångar i frågor. Konkreta resultat är att samordningsgruppen utformar och genomför olika utredningar i arbetsgrupper med representanter från både huvudmannahåll och lärosäte. Inom gruppen samtalas relativt öppet om fördelar och nackdelar kring olika förslag och samtalen sker väldigt mycket i ögonhöjd. Till exempel kan nämnas att samordningsgruppen beslutat om att utlysa stimulansbidrag som ett sätt att bidra till utvecklingen av nya projekt och samarbeten. Utlysningarna har bidragit till flera ansökningar till Skolforskningsinstitutets utlysning av forskningsmedel och även till den utlysning som gjordes inom Uppsala-noden. Andra konkreta effekter av samarbetet är att SU nu går in och finansierar en vetenskaplig ledare och en postdok kopplad till STLS. Konkreta steg har alltså tagits för att utveckla samarbetet mellan skolhuvudmännen inom STLS och SU. I STLS deltar dock även andra lärosäten. KTH bidrar med två koordinatörer och nätverksledare köps in från Konstfack och Röda korsets högskola. Långsiktigt behöver en organisatorisk struktur utvecklas som kan fungera som en regional struktur för praktikinrä forskning där fler huvudmän och lärosäten skulle kunna involveras. Det skulle kunna vara ett nästa steg i arbetet. En utvecklad version av STLS till en regional struktur skulle kunna fungera väl som bas för finansiering av praktikinrä forskning.

Marknaden, byråkratin/ledningen och professionen – underlag för diskussion

Freidsons inledningsvis nämnda studie av hur professionell yrkesutövning befinner sig i ett spänningsfält som påverkas av tre logiker: professionalism, byråkrati och marknad kan, avslutningsvis, användas för att peka ut problemområden och problematiska områden inför ULF-projektets fortsatta verksamhet:

Påverka MARKNADEN: Skola på vetenskaplig grund? Kan ”marknaden” påverkas så att jämförelser och företeelser som ”bästa skolkommun” också innefattar hur mycket man satsat

på praktisknära forskning? Det skulle kunna sätta fart på skolhuvudmännen och kopplingen till det systematiska kvalitetsarbetet.

Påverka BYRÅKRATIN/LEDNINGEN: Vilka frågor blir viktiga? Vem ska besluta om vad som ska finansieras? Hållbara modeller måste involvera samtliga nivåer inom såväl utbildningsverksamheten som akademien. Ska det finnas lokala samordningsgrupper så bör även universitetsledning, rektorer, lärare och studenter vara med.

Påverka PROFESSIONEN: Ta tillbaka initiativet. Vilka är de yrkesverksammas frågor? Till skillnad från relationen mellan hälsosektorn och medicinsk forskning har forskningsbaseringen inom utbildningssektorn inte skett genom en process, där professionerna definierat villkor och metoder för den. Inte sällan, likt det som brukar benämnas som en påtryckande ("coercive") process, importerar idéer och definitioner som rör evidens från olika nationella och internationella institutioner, som t ex OECD, för att sedan presenteras som lösningar på de problem som skolan står inför. Det innebär att initiativ, beslut men också tolkningsföreträdet succesivt har hamnat längre bort ifrån lärarna med konsekvensen att de i ökad utsträckning fått inta rollen som passiva mottagare av forskning. Hur den fortsatta formeringen av krafter och idéer bakom gångbara lösningar för skolans forskningsbasering utspelar sig kan förmodas få en allt större betydelse för de kommande årens utbildningspolitik.